
INGEBOEKT

Wat heb je vandaag op school gespeeld?

De Graeve Sabine, Je krijgt vrij spel. Kansen tot zelfstandig leren, Leuven, Wolters, 1986, 445 fr.

Leren + Spelen = 1. Dit geldt voor kleuters en voor de ouders en kinderen in de basisschool. Vrij spel is voor hen even noodzakelijk als eten en drinken. Zo luidt ongeveer Sabine De Graeves stelling in Je krijgt vrij spel, een rijk geïllustreerd en verlucht boek waarin ze aangeeft hoe kansen tot zelfstandigspelend leren kunnen gecreëerd worden. Onderwijsmensen zijn meestal zo druk in de weer met wat moet geleerd worden dat ze al te vaak uit het oog verliezen dat kinderen graag vrij spelen en daardoor tot zelfstandiger leren in staat zijn dan meestal wordt aangenomen. Ze pleit er dan ook voor dat elke schooldag momenten zou bevatten waarin het kind zich vrij spelend kan realiseren. Open speelleermomenten dus in afwisseling met meer gerichte speelleersituaties waarbij de onderwijsgevende duidelijk voor ogen staat wat het doel is.

Je krijgt vrij spel - het wordt in de titel al gesuggereerd - wil een invulling geven voor de open speelleermomenten. Vrij spel betekent voor De Graeve niet totale keuzevrijheid voor ruimte, tijd, materialen en spelgenoten. Het is ook geen synoniem voor anti- autoritaire opvoeding. Het gaat om al die vormen van actie waarbij het kind zelfstandig mag experimenteren met aanwezig of aangeboden materiaal, al of niet in samenspel. Het kind kiest welk spel het speelt binnen afgesproken grenzen. Het speelt zoals het zelf wil, in een tempo dat het zelf bepaalt zonder gebonden te zijn aan een bepaalde opdracht. De taak van de leerkracht wordt er daarom niet eenvoudiger op : het materiaal-aanbod moet de belangstelling wekken, er moet een sfeer geschapen worden waarin het aangenaam spelen is, ruimte en tijd dienen gestructureerd te worden enz. Je krijgt vrij spel vormt daarvoor een ideeënboek met praktische wenken en tips, vooral voor leerkrachten die actief zijn in de lagere jaren van de basis of kleuterschool.

In de eerste hoofdstukken plaatst De Graeve de spelend lerende kleuter in de schijnwerper. Zij behandelt hierbij achtereenvolgens de aspecten leren, spelen en spelend leren. Vragen die hierbij aan de orde komen : wat leren we zoal? waar en van wie heb je het meest geleerd? hoe leert men allerlei? waarom spelen kinderen? wat spelen kinderen?

In de daaropvolgende hoofdstukken - alle van een leuk identificatietekeningetje voorzien - bespreekt ze concreet de verschillende spelvormen. De volgende onderwerpen komen aan bod : bewegingsspel, muzikale ontdekking, water en zand, constructiespel, manuele vaardigheden, manuele expressie, het woonhuisje, rekwisieten, verkleedspullen, poppen en knuffels, het poppenhuisje, de speelmaquette, het poppenkastspel, de kleuterbibliotheek, gezelschapsspellen, puzzles en opdrachtspelletjes. Telkens worden de doelstellingen, het aan te bieden materiaal en de concrete organisatie uitvoerig besproken. Het boek ademt genegenheid voor het kind uit, en dit vormt op zich al een pluspunt. Toch wil ik enkele kanttekeningen maken. De noodzaak van vrij spel wordt eerder geponeerd dan wel aangetoond of geschraagd door een theoretisch onderbouwde argumentatie.

Toegegeven, De Graeve somt een aantal (waarom precies tien ?) redenen op om elk kind elke dag vrij te laten spelen. Het zal echter een ervaren kleuterleid(st)er niet moeilijk vallen daar nog een aantal aan toe te voegen - of van af te nemen. Wat ik bedoel is : gesteld dat ik naast het werk van De Graeve een pleidooi in handen kreeg voor meer klassikale i.p.v. open speelleermomenten, waarop moet ik me dan baseren om te kiezen voor de visie van De Graeve ? Bestond echt niet de mogelijkheid om iets dieper te spitten in de onderzoeksliteratuur ? Waarom niet duidelijker stelling kiezen ten aanzien van ervaringsgericht kleuteronderwijs bijvoorbeeld ? Een receptenboek is misschien wel te verantwoorden, maar ik had toch liever iets meer uitleg bij de keuze van de ingrediënten.

Ook de opbouw van het boek 'wringt' enigszins. Hoewel op p. 16 de spelvormen geordend worden (in bewegings-, scheppings-, fantasie- en kant-en-klaarspel), vormt de uiteindelijke opvolging in hoofdstukjes geen duidelijk patroon meer. De behandelde topics worden losjes gerubriceerd, een inherente structuur ontbreekt : gesneden koek dus, waarbij het naar het einde toe steeds minder duidelijk is om welke koek het gaat. Om die reden lijkt het werk ons ook minder geschikt als studieboek. De Graeve richt zich - zo schrijft ze de lieve juf en lieve meester toch - vooral tot kleuterleid(st)ers. Hoewel de praktische tips met betrekking tot de organisatie van vrij spel vermoedelijk de beginner als erg bruikbaar zullen voorkomen, blijft het m.i. toch zeer de vraag of de lieve juf en de lieve meester niet meer recht hebben op een uitgewerkter behandeling.

Je krijgt vrij spel heeft meer een oriënterend karakter voor de geïnteresseerde leek - zoals dat heet -. Om te eindigen een spijker op laag water : waarom in een boek dat de noodzaak van polyvalent spel-materiaal telkens weer onderschrijft - in godsnaam ! - sprake is van een (allesbehalve polyvalent ?) 'catechesetafeltje' blijft ons een raadsel.

Kristine Van de Sijpe, Eikenstraat 26C, 9390 Moorsel